

KS. MAREK CHMIELEWSKI, TERESA PASZKOWSKA
KS. JAROSŁAW M. POPLAWSKI

PRACE DYPLOMOWE OBRONIONE W INSTYTUCIE TEOLOGII DUCHOWOŚCI KUL

I. PRZEWODY HABILITACYJNE

Dr Aleksander POSACKI SJ

Kolokwium habilitacyjne odbyło się 16 marca 2010 r. przed Radą Wydziału Teologii KUL z udziałem recenzentów: ks. prof. dr hab. Czesław RYCHLIICKI (UMK), ks. prof. dr hab. Andrzej ZWOLIŃSKI (UPJP II), ks. prof. dr hab. Wincenty MYZOR (UŚ – nieobecny z przyczyn zdrowotnych), ks. dr hab. Marek CHMIELEWSKI, prof. KUL.

Aleksander Posacki, jezuita, znany jest w Polsce przede wszystkim jako specjalista od demonizmu, ezgoteryzmu i gnozy. Jego dorobek naukowy jest imponujący. Do chwili wszczęcia przewodu habilitacyjnego obejmował około 160 pozycji, w tym 11 książek autorskich, oraz 6 płyt CD z zapisem wystąpień na różnych sesjach krajowych.

Z racji wykształcenia filozoficznego jego publikacje cechuje ukierunkowanie antropologiczne, dopełniane elementami teologii systematycznej. Wydaje się, że takie podejście do kwestii współczesnych zagrożeń duchowych, ściśle związanych ze światopoglądem, ma dużą siłę argumentacyjną. Krytyczno-polemiczny styl jego pisanie, a przy tym popularyzatorskie nachylenie zyskuje uznanie nie tylko czytelników, ale i wydawców.

A. *Publikacje*. Stosunkowo najwięcej uwagi w swoich artykułach naukowych o. Posacki poświęcił współczesnym przejawom okultyzmu w powiązaniu z demonologią i satanizmem, a także: gnozje, ezoteryzmowi, spirytyzmowi i magii, wpisujących się w ideologię *New Age* oraz różnych sekt. Wiele pisał o współczesnych zagrożeniach, które wynikają z wymienionych wyżej prądów umysłowo-duchowych, a zwłaszcza o alternatywnych technikach terapeutycznych i medycznych. Podejmował także nabrzmiały współcześnie problem wzajemnego związku duchowości, psychologii i psychiatrii, jak również pseudomistyki. Tej problematyce autor poświęcił kilkadziesiąt obszernych haseł w dwudziestotomowej *Encyklopedii „białych plam”*, zebranych w dwutomowym dziele pt. *Encyklopedia zagrożeń duchowych. Mistyka, ezoteryzm, okultyzm* (Radom 2009).

Podejmowane w artykułach zagadnienia często znajdowały rozwinięcie w jego książkach. Wśród nich są m.in.: *Okultyzm jako niewierność fundamentalna* (Kraków 1996); *Niebezpieczeństwa okultyzmu* (Kraków 1997); *Dlaczego nie Metoda Silvy...* (Kraków 1998); *Spiritismus – was unterscheidet ihn von Parapsychologie und Magie* (Reisbach 2003); *Cuda chrześcijańskiej wiary. Mistyka. Inicjacje. Objawienia* (Kra-

ków 2003); *Sekty – z punktu widzenia zagrożeń światopoglądowo-duchowych. Pytania i odpowiedzi* (Częstochowa 2006). W związku z ukazaniem się głośniejszej książki F. Goodman pt. *Egzorcyzmy Annelise Michel* (Gdańsk 2005) i jej ekranizacji, o. Posacki opublikował dziełko pt. *Egzorcyzmy, opętanie, demony* (Radom 2005), w którym w sposób systematyczny i przejrzysty wyjaśnia pojęcia oraz prostuje różne błędne przekonania odnośnie do satanizmu i eklezjalnej posługi uwalniania. Odpowiedzią na współczesne wyzwania jest książka pt. *Harry Potter i okultyzm. „Magiczna” wyobraźnia czy realistyczna magia?* (Gdańsk 2006), w której autor chyba jako jedyny lub przynajmniej jeden z nielicznych w Polsce poddał rzeczowej krytyce samo dzieło J. Rowling, wskazując na niebezpieczeństwo popularyzowanej wśród dzieci magii i związanej z tym kontrinicjacji.

Nie można też pominąć ważnej książki pt. *Psychologia i New Age. Psychologiczne terapie czy okultystyczne inicjacje?* (Gdańsk 2007), w której krakowski jezuita obnaża niebezpieczeństwa wynikające z jungizmu we współczesnej psychologii i pochodnych jej manipulacyjnych poglądów oraz praktyk, typowych dla ideologii *New Age*. Porusza ponadto doniosły problem wzajemnego stosunku duchowości i psychologii, demaskuje m.in. niebezpieczeństwa scjentologii, jak również bardzo popularne w Polsce metody terapeutyczne: Kinezylogię Edukacyjną i Terapię Helingera.

W swoich publikacjach o. Posacki prezentuje się jako niezależny i odważny badacz trudnych z punktu widzenia socjologicznego i poznawczego zjawisk okultyzmu, ezoteryzmu, magii i demonologii. Czasami ośmiela się wyrażać dość krytyczne zdanie o niektórych działaniach duszpasterskich w Kościele, świadczących o ignorancji lub lekceważeniu realnych zagrożeń duchowych. Wyraża się w tym jego troska o wiarość Prawdzie.

B. *Rozprawa habilitacyjna*. Jej tytuł brzmi: *Ezoteryzm i okultyzm – formy dawne i nowe. Aspekty filozoficzno-teologiczne i praktyczno-duszpasterskie* (Radom 2009, ss. 516). Nie tylko że sytuuje się ona na linii dotychczas podejmowanej przez o. dr. Posackiego tematyki, ale zbiera ją, porządkuje i systematyzuje. W efekcie – jak zauważa we Wprowadzeniu – rozprawa ta jest „opracowaniem całościowym i swoistą próbą syntezy w omawianym temacie, co wydaje się pewną nowością w obszarze polskiej teologii” (s. 13).

Składa się ona z Wprowadzenia, pięciu rozdziałów i Zakończenia oraz czterech aneksów, które zawierają: noty duszpasterskie Konferencji Episkopatu Toskanii i Emilii-Romanii na temat demonologii i magii, wytyczne Konferencji Episkopatu USA do oceny reiki oraz świadectwo Doroty uwikłanej w metodę uzdrowicielską reiki. Całość zamyka obszerna Bibliografia licząca około 940 pozycji.

We Wprowadzeniu do rozprawy habilitacyjnej o. Posacki wskazuje na cztery główne jej cele. Są nimi: „próba całościowej syntezy szeroko pojętych tematów ezoteryzmu i okultyzmu przede wszystkim w relacji do filozofii, teologii oraz kwestii duszpasterskich”, ukazanie dawnych i nowych form ezoteryzmu i okultyzmu, mających związek ze współczesną kulturą i nauką, „wskazanie na związku ezoteryzmu i okultyzmu z bardziej pierwotnym czy powszechnym światem idei filozoficznych, humanistycznych i naukowych”, a wreszcie „przywołanie w kontekście tematyki ezoteryzmu i okultyzmu nie tylko ocen filozoficznych i dogmatyki teologicznej, ale żywej i egzystencjalnej teologii” (s. 20). Generalnie cele te zostały osiągnięte, choć można byłoby oczekiwać, że ostatni z nich, zgodnie z podtytułem dzieła, będzie

bardziej wyeksponowany i pogłębiony. Widać w tym przewagę formacji filozoficznej autora nad teologiczną. Wielokrotnie nie bez racji wspomina też o ukrytych zagrożeniach duchowych ze strony konkretnych nowych form okultyzmu i ezoteryzmu, które reprezentują określoną duchowość.

W rozdziale pierwszym autor wyjaśnia pojęcia ezoteryzmu, okultyzmu i parapsychologii, jak również wykazuje zachodzące między nimi związki ideowe. Przedstawia w zarysie toczące się spory odnośnie do samej terminologii ezoteryzmu i okultyzmu, jak i znaczenie omawianych tu zjawisk dla światopoglądu. Jego zdaniem okultyzm dotyczy „przedmiotu” poznania, zaś ezoteryzm bardziej poznającego „podmiotu”. W obydwu przypadkach istotną rolę pełni inicjacja, która z punktu widzenia chrześcijańskiego – jak zauważa autor – jest kontrinicjacją.

Drugim krokiem – w rozdziale następnym – było ukazanie gnozy i neognozy jako ideowych podstaw ezoteryzmu i okultyzmu. Autor zaprezentował różne przejawy i formy neognozy, takie jak: teozofia, antropozofia i zaproponowana przez C.G. Junga wizja rzeczywistości, zwana jungizmem, z której obficie czerpie ruch *New Age*. Wszystkie one dają się sprowadzić do monodualizmu, który jest nie do pogodzenia z chrześcijańską antropologią i teologią.

Dwa kolejne rozdziały dotyczą historii ezoteryzmu i okultyzmu od czasów starożytnych aż do współczesności. Autor prześledził ich rozwój w starożytności, kładąc nacisk na konfrontację z chrześcijaństwem, zaś mówiąc o czasach współczesnych, wyakcentował ezoteryczny charakter masonerii, hitlerowskiego nazizmu i nurtu *New Age*. Współczesne jego formy, silnie przenikające głównie za pomocą mass mediów do kultury i życia codziennego, to neopogaństwo, które trzeba odróżnić od ateizmu, oraz satanizm. Wiele miejsca w rozdziale czwartym o. Posacki poświęcił spirytyzmowi w jego formach starych i nowych, takich jak: transkomunikacja, channeling, UFO, eksterioryzacja, doświadczenia bliskie śmierci i szamanizm, magia, w zakres której wchodzi czary i fetysyzm, wróżbiarstwo, którego formą jest astrologia i numerologia, oraz medycyna okultystyczna, popularyzowana głównie w postaci bioenergoterapii i metody reiki.

Ostatni, piąty rozdział, najmniejszy ze wszystkich (liczy tylko 32 strony), poświęcony został ocenie okultyzmu z punktu widzenia teologii i duszpasterstwa.

Rozprawa habilitacyjna o. Aleksandra Posackiego SJ jest nie tylko chronologicznym przeglądem idei i zjawisk kulturowych, ale również – a w niektórych przypadkach przede wszystkim – wnikliwą krytyką z punktu widzenia filozofii i teologii, z praktyczno-duszpasterskimi wskazaniem na zagrożenia. Choć w pierwszej chwili można mieć wrażenie skrajnie i jednostronnie negatywnej oceny prezentowanych w rozprawie ezoteryzmu i okultyzmu z ich pochodnymi, to jednak trudno nie zgodzić się z głównymi tezami przedstawionymi w recenzowanej rozprawie o. Posackiego. Zostały one bowiem gruntownie uzasadnione historycznie, kulturowo, filozoficznie i teologicznie. Autor powołuje się przy tym na bogatą literaturę wielojęzyczną, co ujawnia jego doskonałe rozeznanie w podejmowanej problematyce.

Dr Adam Józef SOBCZYK MSF

Kollokwium habilitacyjne odbyło się 16 marca 2011 r. przed Radą Wydziału Teologii KUL z udziałem recenzentów: prof. dr hab. Marian MACHINEK MSF (UWM), ks. prof. dr hab. Jan ORZESZYNA (UPJP II), prof. dr hab. Krystian WOJACZEK (UO), ks. dr hab. Marek CHMIELEWSKI (KUL).

A. *Publikacje*. Dorobek naukowy ks. dr. Adama Sobczyka od chwili uzyskania doktoratu w 2005 r. obejmuje 34 pozycje, w tym 4 książki autorskie, 2 książki współautorskie, jedną książkę pod jego redakcją. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się wokół trzech głównych tematów: a) podstawy życia duchowego, a zwłaszcza modlitwa; b) duchowość Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny, ze szczególnym położeniem akcentu na duchowość założyciela, ks. Jana Berthiera (1840-1908). Jest to – jak się wydaje – pierwsza w Polsce, a przynajmniej jedna z nielicznych próba systematycznego opracowania duchowości zgromadzenia i założyciela; c) duchowość Świętej Rodziny z Nazaretu jako wzór chrześcijańskiej doskonałości z implikacjami dla życia chrześcijańskiego w ogóle, a w szczególności dla małżeństw i rodzin.

Odwieczieniem tych zainteresowań są książki ks. Sobczyka. Pierwsza z nich, pt. *Podstawy życia duchowego według Katechizmu Kościoła Katolickiego* (Lublin 2005, ss. 256), to opublikowana rozprawa doktorska, która wypełnia lukę wśród licznych opracowań na temat nowego Katechizmu Kościoła Katolickiego.

Prawdopodobnie pierwszą w języku polskim syntezą na temat duchowości Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny jest jego druga książka, pt. *Droga do doskonałej miłości Boga w nauczaniu Sługi Bożego Jana Berthiera, Założyciela Zgromadzenia Misjonarzy Świętej Rodziny* (Chaponost–Wielki Klincz 2005-2006, ss. 232). Analizując wnikliwie pisma założyciela, z których żadne dotychczas nie zostało wydane w języku polskim, autor eksponuje aretologiczny wymiar duchowości chrześcijańskiej. W jej centrum znajduje się miłość, zaś praktycznym tego wymiarem jest naśladowanie Chrystusa. Wzorem miłości jest Święta Rodzina. Odwzorowywanie jej stylu życia przez rodziny chrześcijańskie spełnia Boski zamysł, aby człowiek właśnie w łonie rodziny wzrastał do miłości, gdyż jest to najbardziej naturalne dla niego środowisko.

Mimo iż tytuł książki *Rekolekcje ze Świętą Rodziną dla rodzin. Kontemplacja i naśladowanie Świętej Rodziny* (Pelplin 2009) sugeruje popularny i duszpasterski jej charakter, tym bardziej że wyrosła z praktyki rekolekcji dla rodzin w ramach działalności Stowarzyszenia Najświętszej Rodziny, to jednak zachowuje walor naukowo-poznawczy. Autor bowiem w 18 odcinkach, metodycznie podzielonych na dwie serie, poddał analizie dane biblijne i nauczanie Kościoła odnośnie do Świętej Rodziny, wyprowadzając z nich praktyczne wnioski, wyrażone językiem kerygmatycznym. Wiele z podjętych tam treści zostało rozwiniętych i pogłębionych w rozprawie habilitacyjnej.

B. *Rozprawa habilitacyjna*. Jej tytuł brzmi: *Communio caritatis Świętej Rodziny z Nazaretu jako wzór życia duchowego współczesnej rodziny katolickiej* (Kazimierz Biskupi 2010, ss. 376). Jest to w pewnym sensie zwięzłe podsumowanie dotychczasowych zainteresowań badawczych ks. Adama J. Sobczyka. Potwierdza to duża ilość zgroma-

dzonych informacji, niekiedy bardzo drobiazgowych, z zakresu biblistyki, patrystyki, historii Kościoła i historii duchowości oraz zakonnych szkół duchowości, dogmatyki, mariologii i józefologii, a przede wszystkim teologii duchowości. Wszystkie one powiązane są z głównym tematem, jakim jest duchowość świętorodzinna.

Jak wynika z tytułu rozprawy, przedmiotem materialnym prezentowanych w niej kilkuletnich badań jest Święta Rodzina, ukazana jako *communio caritatis*, natomiast przedmiotem formalnym, czyli aspektem, pod kątem którego ujmuje się przedmiot materialny, jest jej wzorczość, szczególnie dla współczesnej rodziny katolickiej. Ten interesujący zamysł metodologiczny rozprawy dobrze ilustruje graficzny schemat, zamieszczony na końcu Wstępu (s. 28), według którego z duchowości Świętej Rodziny wyrasta duchowość świętorodzinna oddziałująca na duchowość współczesnej rodziny katolickiej.

W centrum uwagi pozostaje więc *communio caritatis* – pojęcie, które w literaturze teologicznej w odniesieniu do rodziny, zwłaszcza Świętej Rodziny, dotychczas nie występowało. Jest zatem oryginalną i odważną propozycją habilitanta, a przy tym w pełni zasadną i godną uznania. Ona też stanowi najważniejszy walor merytoryczno-poznawczy recenzowanej rozprawy.

Niemniej jednak wydaje się, że autor nie wykorzystał okazji, aby dokonać bardziej pogłębionej z punktu widzenia teologii duchowości analizy tej przestrzeni teologalnej, jaką jest *communio caritatis*. Ograniczył się raczej do opisanie jej od strony biblijno-historycznej i zjawiskowej oraz funkcjonalno-praktycznej, na co wskazują poszczególne rozdziały dysertacji. W pierwszym ukazany został bowiem biblijny obraz Świętej Rodziny w kontekście historyczno-kulturowym, zaś w drugim opisano duchowość świętorodziną w perspektywie historyczno-teologicznej. Trzeci rozdział dotyczy głównych elementów duchowości świętorodzinnej. Dwa kolejne zdają się stanowić implikacje dotychczasowego wyводу, gdyż rozdział czwarty opisuje współczesną rodzinę katolicką jako *communio caritatis*, zaś ostatni wskazuje praktyczne sposoby realizacji duchowości świętorodzinnej. Tymczasem zgodnie z metafizycznym aksjomatem *agere sequitur esse*, dla pełniejszego wyrażenia i uzasadnienia przedstawionego w czwartym i piątym rozdziale aspektu *agere* rzeczywistości określonej jako *communio caritatis*, należałoby wpierw przedstawić jej aspekt *esse*. A zatem cennym uzupełnieniem zaproponowanej przez ks. dr. Sobczyka wizji rodziny jako *communio caritatis* i opartej na niej duchowości chrześcijańskiej, byłaby analiza tej rzeczywistości od strony metafizyczno-antropologicznej, co w powiązaniu z analizą teologiczno-duchową, zawartą w rozdziale trzecim, dałoby pełniejszy jej obraz. Chodziłoby zatem o podjęcie takich kwestii, jak na przykład: relacyjno-społeczny charakter bytu ludzkiego, a w związku z tym będąca u fundamentu miłości postawa „posiadania siebie w dawaniu siebie” (por. GS 24) oraz jej konotacja wolitywno-afektywna. W pogłębionej analizie teologicznoduchowej rzeczywistości *communio caritatis* nie powinno także zabraknąć szeroko rozwijanej przez Jana Pawła II relacji kobieta-mężczyzna, jako „wzajemna pomoc”, jak również próby opisanie doświadczenia duchowego zarówno w jego wymiarze wertykalno-podmiotowym, jak i horyzontalno-wspólnotowym.

I. KATEDRA TEOLOGII DUCHOWOŚCI KATOLICKIEJ

1. ROZPRAWY DOKTORSKIE

Promotor: ks. dr hab. Marek Chmielewski, prof. KUL

Agnieszka SZYMAŃSKA CSNJ (Warszawa), *Imię Jezus w duchowości Zgromadzenia Sióstr Najświętszego Imienia Jezus*, Lublin 2010, ss. 307, (obrona publiczna 27 kwietnia 2010). Recenzenci: ks. dr hab. Jacek KICIŃSKI (PWT Wrocław), s. dr hab. Teresa PASZKOWSKA, prof. KUL.

Sobór Watykański II w dekrecie *Perfectae caritatis*, mówiąc o potrzebie przystosowanej odnowy życia zakonnego, postuluje ustawiczne powracanie „do źródeł wszelkiego życia chrześcijańskiego i do pierwotnego ducha ożywiającego instytucje, jak też ich dostosowanie do zmieniających się warunków epoki” (nr 2). Chodzi bowiem o odczytanie charyzmatu założycielskiego w kontekście czasów współczesnych.

Takiemu celowi służy rozprawa doktorska s. Agnieszki Szymańskiej, która podejmując odważne studium na temat własnej wspólnoty, wychodzi z założenia, że przede wszystkim w nazwie instytutu życia konsekrowanego należy szukać kwintesencji pierwotnego charyzmatu i zasadniczych zrębów duchowości. Poddaje więc analizie nie tylko pisma założycielskie i dokumenty zgromadzenia pod kątem kultu imienia Jezusa, ale także śledzi historię tworzenia się tej wspólnoty.

Przyjętemu założeniu odpowiada struktura rozprawy. W rozdziale pierwszym, zatytułowanym „Korzenie duchowości Zgromadzenia Sióstr Najświętszego Imienia Jezus”, autorka omówiła genezę, szczególnie pod kątem kultu imienia Jezus oraz wskazała, w jaki sposób i w wyniku jakich procesów historycznych w duchowość zgromadzenia wpisał się ten kult.

Rozdział drugi, pt. „Imię Jezus w teologicznych podstawach duchowości Zgromadzenia”, ukazuje specyfikę tego kultu w danej wspólnotie. Wskazano trzy zasadnicze rysy duchowości zgromadzenia, w których kult imienia Jezus odgrywa istotne znaczenie: ukrycie, maryjność i eklezjalność.

Kolejny rozdział rozprawy, pt. „Kultyczny wymiar duchowości Imienia Jezus w Zgromadzeniu”, dotyczy praktycznych przejawów czci dla imienia Jezus, jakie obecne są w zgromadzeniu.

Ostatni rozdział poświęcony jest apostołskiemu wymiarowi duchowości imienia Jezus, tak jak przedstawia się on w omawianym instytucie zakonnym.

Ta głęboka i wszechstronna analiza kultu imienia Jezus w zgromadzeniu pod Jego nazwą potwierdza tezę wyjściową, że zasadniczy charyzmat i duchowość tego instytutu zakonnego zawiera się w jego nazwie. Jest to więc duchowość na wskroś chrystopocentryczna, której ubogacającymi aspektami są: ukrycie, maryjność i eklezjalność.

Rozprawa pod względem merytorycznym jest wnikliwa i dojrzała, świadczy o wysokich kompetencjach autorki. Wzrosty poznawczy prezentowanej rozprawy zawiera się w tym, że jest to studium oparte na unikatowym materiale źródłowym, praktycznie niedostępnym poza wspólnotą zgromadzenia. Autorka, mimo iż należy do analizowanej wspólnoty zakonnej, zachowała zdrowy dystans do źródeł i podejmowanego problemu, cechujący dojrzałego badacza.

Walorowi merytorycznemu odpowiada walor metodyczno-techniczny rozprawy, która została przygotowana bardzo starannie. Bogaty aparat bibliograficzny skrupulatnie dokumentuje każdą stawianą tezę. Jak sama autorka zauważa we Wstępie, jest to właściwie pierwsze tego rodzaju studium całościowo ujmujące problematykę duchowości zgromadzenia, komplementarne do innych studiów o charakterze historycznym.

Elżbieta KRUSZEWSKA ZSJM (Tarnów), *Miłosierdzie Boże w aspekcie trynitarnym jako podstawa duchowości chrześcijańskiej w pismach bł. Michała Sopočki*, Lublin 2010, ss. 305, (obrona publiczna 30 września 2010). Recenzenci: dr hab. Elżbieta MATULEWICZ, prof. UKSW, ks. dr hab. Adam RYBICKI (KUL).

Pontyfikat Jana Pawła II wniósł w historię duchowości niezwykłą popularność idei Miłosierdzia Bożego, a wraz z tym osobę św. Faustyny Kowalskiej. Tymczasem nie można pominąć doniosłej roli bł. ks. Michała Sopočki, spowiednika i pierwszego powiernika objawień s. Faustyny, gdyż to on na bieżąco nie tylko weryfikował prawdziwość jej przeżyć mistycznych, ale pomagał w realizacji misji powierzonej jej przez Jezusa, a przede wszystkim podjął się niezwykle trudnego, bo pionierskiego przed ponad 60. laty dzieła teologicznego opracowania tajemnicy Bożego miłosierdzia. Jednak ten jego wkład nie jest dostatecznie poznany i pogłębiony, pomimo przeprowadzonego procesu beatyfikacyjnego.

Prezentowana rozprawa doktorska s. Elżbiety Kruszewskiej ze Zgromadzenia Sióstr Jezusa Miłosiernego jest jedną z nielicznych prób zsyntetyzowania poglądów bł. Michała Sopočki na Miłosierdzie Boże. W tym celu autorka materialny przedmiot badań, jakim jest tajemnica Miłosierdzia Bożego, ujęła od strony duchowości i doprecyzowała przez wskazanie przedmiotu formalnego, jakim jest trynitarny aspekt.

Takie postawienie problemu jest świadomym zabiegiem metodologicznym, konsekwentnie realizowanym w treści rozprawy. Posłużyła do tego koncepcja duchowości wypracowana w „szkole lubelskiej”. Chodzi mianowicie o zespół postaw, mających do przedmiotu doświadczenia duchowego odniesienie doktrynalno-poznawcze, aksjologiczno-afektywne i praktyczno-działaniowe. To założenie metodologiczne zostało w pracy konsekwentnie zrealizowane w odniesieniu do każdej z Boskich Osób Przenajświętszej Trójcy. W rezultacie treść rozprawy zawiera się w „metodologicznej siatce”, w której współrzędną pionową stanowi wspomniana koncepcja duchowości, zaś współrzędną poziomą – Boskie Osoby.

Odpowiednio do tego autorka kwestię Miłosierdzia Bożego rozpatruje w trzech rozdziałach, zgodnie ze źródłami, którymi są pisma ks. Sopočki. W pierwszym rozdziale pisze o Miłosierdziu Bożym w Trójjedynym Bogu, co odpowiada aspektowi doktrynalno-poznawczemu. Pisze więc o Miłosierdziu w Ojcu, w Synu i w Duchu Świętym. W podobnym kluczu pisze w rozdziale drugim o darze miłosierdzia dla człowieka, a więc o tym, jak ukazane w rozdziale pierwszym misterium Bożego Miłosierdzia odbierane jest przez człowieka. Trzeci rozdział dotyczy praktycznej strony Bożego Miłosierdzia. Na podstawie myśli ks. Sopočki s. Kruszewska omawia sposoby, dzięki którym człowiek może adekwatnie odpowiedzieć na dar Bożego Miłosierdzia.

Takie aspektowe ujęcie doktryny Błogosławionego odnośnie do Miłosierdzia Bożego, choć nie pochodzi od niego samego, to jednak posłużyło do wiernego – jak się wydaje – odczytania jego nauczania i usystematyzowania go. Autorka wykorzystwała do tego bogaty materiał źródłowy dotyczący problematyki Miłosierdzia Bożego, obejmujący 17 książek, 72 artykuły, 79 konferencji, rozważań i rekolekcji oraz 29 kazań. Ponadto poddała analizie listy, rękopisy i inne dokumenty nigdzie dotychczas niepublikowane. W ogóle wykaz wykorzystanej w rozprawie literatury obejmuje 25 stron.

Rozprawa odznacza się wysokim walorem merytorycznym, gdyż prezentuje mało znaną doktrynę niezwykle ważnego dla teologii Miłosierdzia autora, jakim jest bł. Michał Sopoćko, a poza tym ujmuje ją w sposób bardzo oryginalny w kluczu trynitarnym, szczególnie polecanym i preferowanym przez Jana Pawła II. Pod względem metodologicznym rozprawa ta może posłużyć jako wzorzec aplikacji proponowanej koncepcji duchowości do systematycznych badań w tym zakresie. Nie bez znaczenia jest też walor formalno-bibliograficzny z uwagi na to, że s. Kruszewska zbiera cały dorobek ks. Sopoćki na temat Miłosierdzia Bożego. Każdy inny badacz, idący w jej ślady, pod wieloma względami ma bardzo ułatwioną pracę.

Ks. Wojciech BARTOSZEK (archidiecezja katowicka), *Sulpicjański model życia kapłańskiego. Studium na podstawie pism Towarzystwa Kapłanów Świętego Sulpicjusza z XVII w.*, Lublin 2011, ss. 314, (obrona publiczna 27 czerwca 2011). Recenzenci: ks. dr hab. Jan MACHNIAK, prof. UPJPII, dr hab. Stanisław T. ZARZYCKI, prof. KUL.

Zgodnie ze słowami kard. Cláudio Hummesa, prefekta Kongregacji ds. Duchowieństwa (z 15 maja 2009), który zapowiadał Rok Kapłański z okazji 150. rocznicy śmierci św. Jana Marii Vianneya, ten obchód miał na celu umożliwienie podjęcia intensywnej, pogłębionej refleksji „na temat kapłańskiej tożsamości i teologii katolickiego kapłaństwa, jak również budzić i rozwijać szczególną wrażliwość na powołanie i misję kapłana w Kościele i w społeczeństwie”.

Rozprawa doktorska ks. Wojciecha Bartoszka na temat sulpicjańskiego modelu życia kapłańskiego na podstawie pism Towarzystwa Kapłanów Świętego Sulpicjusza z XVII wieku wpisuje się w powyższe inicjatywy Roku Kapłańskiego, trwającego od czerwca 2009 do czerwca 2010 r. W tym bowiem czasie ks. Bartoszek prowadził swoje badanie, przebywając na specjalnym trzyletnim stypendium naukowym w Paryżu. Ze względu na liczne odniesienia do współczesnej teologii kapłaństwa, jak i przeważając metodę teologiczną, studium to ma nie tyle charakter historyczny, ile nade wszystko teologiczno-systematyczny.

Praca uzupełniona została w aneksach dziewięcioma ilustracjami, ukazującymi kościoł św. Sulpicjusza oraz fragmenty pism będących przedmiotem wnikliwych analiz; składa się z trzech rozdziałów, poprzedzonych wykazem skrótów, bibliografią i Wstępem.

Rozdział pierwszy kreśli kontekst historyczno-teologiczny sulpicjańskiego modelu życia kapłańskiego, który stanowi przedmiot materialny studium. W poszczególnych paragrafach autor przedstawił *le grand siècle* duchowości francuskiej na tle wydarzeń XVII wieku. To z kolei pozwoliło mu omówić sytuację duchowieństwa francuskiego

na początku XVII wieku, kiedy kształtowała się szkoła sulpicjańska. Można tu znaleźć wiele interesujących szczegółów. Ważnym etapem do omówienia oratoriańskich źródeł sulpicjańskiego modelu życia kapłańskiego, zamykającego ten rozdział, było podjęcie zagadnienia realizacji przez Kościół we Francji w tym okresie postanowień Soboru Trydenckiego odnośnie do sakramentu kapłaństwa.

Centralny dla podjętej tematyki rozprawy rozdział drugi przedstawia syntezę nauki ks. Jeana-Jacques'a Olier'a o sakramencie święceń i formacji kapłańskiej. Autor zwrócił uwagę przede wszystkim na jedność życia duchowego i posługi kapłańskiej w życiu ks. Olier'a. Liczne fakty biograficzne właściwego twórcy szkoły sulpicjańskiej pozwalają lepiej rozumieć jego doktrynę o kapłaństwie, w której akcent położono na upodobnienie do Chrystusa Kapłana przez wewnętrzny akt pobożności, modlitwę, adorację, ofiarę i wynikające z kapłańskiej tożsamości zobowiązania. Książd Olier w swoich pismach podkreślał wielkość i świętość powołania kapłańskiego, wskazując przy tym na konkretne znaki weryfikujące jego autentyczność, jak również typowe dla tej szkoły duchowości elementy pedagogiki w formacji kapłańskiej, która legła u podstaw organizacji seminariów duchownych.

Dopełnieniem, a zarazem czymś w rodzaju praktycznych implikacji płynących z doktryny ks. Olier'a jest rozdział trzeci rozprawy, omawiający sulpicjański model życia kapłańskiego w aspekcie dynamiczno-rozwojowym. Chodzi mianowicie o ukazanie tzw. ducha kościelnego jako fundamentu teologii i życia kapłańskiego. W dalszej kolejności autor omówił dość szczegółowo etapy przygotowania do kapłaństwa oraz elementy metody formacyjnej w seminarium sulpicjańskim, a wreszcie cnoty kapłańskie, jakimi powinien odznaczać się absolwent seminarium sulpicjańskiego.

Przedstawiona w zarysie struktura rozprawy ukazuje dobrze przemyślaną koncepcję rozprawy i metodę badawczą. Jest to przejście od kontekstu historycznego, przez aspekt doktrynalny do aspektu praktycznego. Wymagało to zastosowania złożonej metody badawczej, którą ks. Bartoszek omówił we Wstępie. Wykorzystał więc metody: historyczno-krytyczną, fenomenologiczną oraz analityczno-syntetyczną. Użycia metody historyczno-krytycznej domagały się źródła, które autor w większości studiował w oryginale francuskim z manuskryptów. Dla odtworzenia doświadczenia duchowego ks. Olier'a, będącego źródłem jego doktryny, autor posłużył się metodą fenomenologiczną. Natomiast wypracowanie implikacji pod kątem współczesnych potrzeb określenia tożsamości kapłańskiej możliwe było przy zastosowaniu klasycznej w teologii metody analityczno-syntetycznej.

Godne podkreślenia jest także to, że źródłową bazę prezentowanej rozprawy stanowią oryginalne pisma twórców szkoły sulpicjańskiej, a więc kard. P. de Berulle'a, ks. Ch. de Condrena, ks. J.-J. Olier'a, L. Tronsona oraz dwóch mniej znanych autorów: ks. Charles'a-Louisa de Lantages i ks. Joachima de la Chétardie. Ponadto przywołano 62 francuskojęzyczne opracowania podjętej tematyki i omawianych autorów, nie mówiąc o dość rozległej literaturze pomocniczej.

Biorąc pod uwagę to wszystko można powiedzieć, że omawiane studium ks. Bartoszka jest cennym dziełem, przybliżającym polskiemu czytelnikowi mało znaną, a raczej zapomnianą szkołę duchowości kapłańskiej, na której oparta jest przecież współczesna formacja seminaryjna. W kontekście współczesnych kryzysów duchowości kapłańskiej i różnego rodzaju zagrożeń treści zawarte w rozprawie mogą być na nowo cenną inspiracją dla opracowywania *ratio studiorum* dla polskich seminariów.

2. PRACE MAGISTERSKIE

Ks. Paweł GŁOWIK (diecezja zamojsko-lubaczowska), *Miłość w życiu chrześcijanina według o. Daniela Ange. Studium na podstawie przekładów polskojęzycznych*; Alena KHUDALEI (Bobrujsk, Białoruś), *Posługa świeckich w kierownictwie duchowym*; Agnieszka ŁUBKOWSKA (Rzeszów), *Sylwetka duchowa Anny Nagórskiej (1882-1963)*; s. Elżbeta NUTSKOVSKA (Strzelczyska, Ukraina), *Niepokalone Serce Maryi jako wzór kontemplacji i źródło apostołstwa w Zgromadzeniu Małych Sióstr Niepokalanego Serca Maryi. Studium na podstawie pism Sługi Bożej Anieli Róży Godeckiej*; Olga STREMBSKA (Elbląg), *Powołanie karmelitanki bosej do miłości oblubieńczej. Studium na podstawie życia i pism św. Teresy Benedykty od Krzyża*; Zuzana Terésia VALACHOVIČCOVA KDzJ (Słowacja), *Kierownictwo duchowe Matki Teresy Janiny Kierocińskiej*.

III. KATEDRA HISTORII DUCHOWOŚCI

PRACE MAGISTERSKIE

Promotor: ks. dr hab. Jarosław M. Popławski, prof. KUL
Damian Piotr LASKOWSKI FDP, *Maryjna duchowość w życiu i dziełach św. Alojzego Orione. Studium na podstawie wybranych pism*.

Promotor: ks. dr Jan Miczyński

Tomasz MAKARA, *Rozeznawanie duchowe podczas „nocy ciemnej” w pismach św. Jana od Krzyża*; Łukasz Damian WIŚNIEWSKI, *Miłosierdzie Boże w doświadczeniu i pismach świętej Teresy od Dzieciątka Jezus i Najświętszego Oblicza*.

IV. KATEDRA DUCHOWOŚCI ŻYCIA KONSEKROWANEGO

1. ROZPRAWY DOKTORSKIE 2011

Promotor: dr hab. Teresa Paszkowska, prof. KUL

Tadeusz STARZEC OFM^{Cap}, *Świętego Franciszka z Asyżu specyficzny model życia eremickiego. Studium na podstawie „Reguły dla pustelni”*, Lublin 2011, ss. 278.

Rozprawa została napisana przy Katedrze Duchowości Życia Konsekrowanego. Jak wskazuje temat, w zakres badań wchodzi tu *eremicki model życia* obecny w życiu św. Franciszka z Asyżu i oferowany braciom w jego piśmie zwanym „Regułą dla pustelni”, w aspekcie jego specyficzności wobec innych modeli.

I. Podstawowy walor rozprawy stanowi jej nowatorski charakter. Nie podejmowano się dotąd w obszarze polskojęzycznym opracowania tego zagadnienia, nawet w sposób przyczynkowy. Opracowania niemiecko- i włoskojęzyczne w tym zakresie również są znikome (K. Esser OFM, O. Asseldonk OFM^{Cap}, L. Lehmann OFM^{Cap}, C. Paolazzi OFM). Autor wydobyl *specyfikę* eremickiego sposobu życia przyjętego

przez św. Franciszka, zestawiając go z innymi obecnymi w Kościele doświadczeniami eremitycznymi.

II. Pierwszorzędnym materiałem źródłowym jest małe pismo św. Franciszka, określone jako *Regula pro eremitoriis data*. Autor odnosi się do kilku rękopisów i jego wydania krytycznego w opracowaniu K. Essera OFM. W zakres źródeł wchodzi też inne pisma św. Franciszka, zwłaszcza dwie reguły (*Regula non bullata*, *Regula bullata*), które stanowią istotny punkt odniesienia dla braci żyjących okresowo w eremach. Także wczesne biografie Świętego dostarczyły materiału źródłowego poświadczającego jego eremickie doświadczenia. Innym rodzajem źródeł są teksty opisujące sposób życia eremickiego w starożytności, np. *Vita Antonii* oraz różne reguły monastyczne, których twórcy poznali i docenili walor odosobnienia w swym poszukiwaniu Boga. Autor rozprawy zgromadził też literaturę przedmiotu i literaturę pomocniczą.

III. Język rozprawy jest poprawny. Wnioskowanie uzasadnione i logiczne. Wydaje się, że konkluzje tu sformułowane zostaną praktycznie spożytkowane przez braci mniejszych, przejawiających wrażliwość na eremicki wymiar życia franciszkańskiego. Zastosowana metoda analizy źródeł oraz wglądu fenomenologicznego w dane źródłowe – w powiązaniu z kluczem personalistycznym – okazała się zasadna i efektywna.

IV. Na strukturę opracowania – poza Wykazem skrótów, Wstępem, Zakończeniem, Zestawem bibliografii, Aneksiem – złożyły się cztery rozdziały; pierwszy: *Eremicki sposób życia w starożytnym Kościele* (ss. 22-100); drugi: *Św. Franciszka z Asyżu doświadczenie życia pustelniczego w świetle jego pism i pierwszych biografii* (ss. 101-129); trzeci: *Merytoryczno-kontekstowa analiza „Reguły dla pustelni” św. Franciszka z Asyżu* (ss. 130-195); czwarty: *Model eremicki św. Franciszka wobec innych modeli eremickich* (ss. 196-241).

W aneksach (ss. 265-278) zamieszczono fotokopie kilku kodeksów zawierających *Regułę dla pustelni*, transkrypcję tekstu z kodeksu o sygnaturze 1/25, kopię strony brewiarza św. Franciszka z Asyżu oraz pełny tekst *Statutu Domu Modlitwy w Zagórzcu*, jako egzemplifikację współczesnej próby życia eremickiego na podstawie *Reguły dla pustelni*.

Rozprawa, będąca przedmiotem dyskusji publicznej 13 maja 2011 r., ukazała się już we wrześniu w Wydawnictwie Serafin pod zmodyfikowanym tytułem: *Św. Franciszek z Asyżu i jego Reguła życia w pustelni*, Serafin 2011, ss. 416.

Stanisław GRUCA SCJ, *Teologia powołania kapłańskiego i zakonnego. Studium na podstawie życia i pism Leona Jana Dehona (1843-1925)*, Lublin 2011, ss. 232.

Rozprawa powstała przy Katedrze Duchowości Życia Konsekwowanego. Podjęto w niej próbę wydobywania „teologii powołania kapłana zakonnika” z życia i nauczania założyciela sercanów, ks. Leona Jana Dehona.

I. Podstawowy walor rozprawy stanowi wypracowanie w języku polskim teologii powołania wydobytej z obcojęzycznych – głównie francuskich – tekstów źródłowych, w większości nieznanymi polskiemu czytelnikowi. Autor sam tłumaczył większość źródeł, ponieważ ich polskojęzyczna edycja pozostaje w toku realizowania. Opracowanie zagadnienia ma znaczenie praktyczne dla samych sercanów, jak też dla teologów duchowości zainteresowanych tematem powołania. Cenny jest aspekt historyczny tematu, jak również warstwa teologiczna.

II. Materiał źródłowy stanowią pisma założyciela Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego oraz opracowania dotyczące jego życia i aktywności. Autor rozprawy zgromadził liczne teksty potrzebne do opracowania zagadnienia, potwierdza to rzetelna kwerenda przeprowadzona we Wstępie (s. 14-15), jak też bibliografia. Wykorzystał literaturę pomocniczą, w tym zwłaszcza dokumenty związane z rozumieniem kapłaństwa w okresie posoborowym, by dokonać adaptacji myśli założyciela do współczesności.

III. Język rozprawy jest poprawny. Styl nierzadko narracyjny. Autor potrafił sformułować logiczne i uzasadnione wnioski. Wydaje się, że konkluzje będą praktycznie spożytkowane przez zgromadzenie w przestrzeni formacyjnej. Zastosowana metoda analizy źródeł w połączeniu z „warstwicowym ujęciem teologii powołania kapłańskiego i zakonnego” – okazała się trafna i efektywna.

IV. Na strukturę opracowania – poza Wykazem skrótów, Wstępem (ss. 8-20), Zakończeniem (ss. 198-203), Zestawem bibliografii (ss. 204-217), Aneksem (ss. 218-232) – złożyły się cztery rozdziały; pierwszy: *Historyczno-społeczno-teologiczny kontekst myśli L. J. Dehona* (ss. 21-46); drugi: *Doświadczenie, wybór i realizację powołania w życiu L. J. Dehona* (ss. 47-97); trzeci: *Powołanie założycielskie L. J. Dehona – kapłaństwo ugruntowane w charyzmacie zakonnym* (ss. 98-161); czwarty: *Ascetyczno-apostolski charakter powołania sercanina* (ss. 162-197).

Aneks zawiera fotografie Leona Jana Dehona, ważnych w jego biografii miejsc i aktów.

INNE AKTYWNOŚCI

Zakończona została pierwsza edycja Podyplomowych Studiów Eklezjalnej Posługi Władzy, zainicjowana przez Instytut, pod kierownictwem dr hab. T. Paszkowskiej, prof. KUL. Studia trwały trzy semestry i 17 osób zwieńczyło je przygotowaniem prac dyplomowych. Komentarze do instrukcji Kongregacji ds. Instytutów Życia Konsekrowanego i Stowarzyszeń Życia Apostolskiego: *Posłuszeństwo i władza: Faciem tuam Domine requiram* (11 maja 2008), przygotowane przez uczestników tych studiów, oddano do druku w Wydawnictwie KUL jako pozycję zbiorową pt. *W posłuszeństwie władzy*, red. T. Paszkowska.